บทที่ 5
วิเคราะห์บทบาทของโต๊ะครูหะยีวันอิดรีส บิน หะยีวันอาลี

บทบาทด้านการก่อตั้งและบริหารปอเนาะ

ในทุกสังคมย่อมต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล การปฏิสัมพันธ์หรือการสังสรรค์กันทางสังคมดังกล่าวนั้นบุคคลย่อมต้องมีบทบาทของตนในสังคมเพื่อเป็นกรอบหรือบรรทัดฐานในการที่จะประพฤติต่อกันทางสังคมให้เป็นไปอย่างราบรื่น ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ครอบคลุมทั้งศาสนาและระบอบแห่งการดำเนินชีวิตโดยไม่แยกระหว่างกัน หลักธรรมคำสอนจึงประกอบด้วยกระบวนการแห่งชีวิตในแง่มุมต่างๆ เช่น สังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ เมื่อศรัทธาชนหรือมุสลิมปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาแล้วองค์ประกอบต่างๆ ของศาสนาจะปรากฏขึ้นให้เห็นโดยปริยายโดยไม่จำเป็นต้องยึดถือทฤษฎีใดๆทั้งสิ้น หรือสามารถกล่าวได้ว่าหลักธรรม คำสอนศาสนาเป็นปัจจัยหลักในการแสดงบทบาทของมุสลิมตามลำดับเวลาความรู้ของแต่ละคนเพราะกฎหมายอิสลามเปรียบเสมือนธรรมนูญของประเทศ

สำหรับโต๊ะครูซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้มากจึงมีหน้าที่มากกว่าผู้อื่นตามความรู้ที่ตนได้รับโดยธรรมดาแล้วอุลามาอฺทุกคนเป็นคนเคร่งศาสนาและยำเกรงต่ออัลลอฮฺอยู่ตลอดเวลาดังดำรัสของพระองค์ที่ว่า

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا (فاطر : ٢٨)

หมายความว่า "แท้จริงบรรดาผู้มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่เกรงกลัวอัลลอฮฺ"

(ฟาฏิร : 28)

การจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาก็เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้รู้เพื่อสอนศาสนาอิสลามและดะวะฮฺอิสลามแก่ชาวบ้านและผู้คนต่างศาสนิกทั้งนี้เพื่อตอบสนองคำสั่งสอนของท่านนบี และหวังผลบุญตลอดจนยำเกรงต่อสัญญาร้ายที่อัลลอฮฺได้กำหนดไว้แก่ผู้รู้ที่ปฏิบัติตนผิดกับหน้าที่ ดังหะดีษบทหนึ่งที่ท่านนบีศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัมได้กล่าวไว้ว่า

من دعا إلى هدى كان له من الأجر مثل أجور من اتبعه لاينقص ذ لك من أجورهم شيئا ، ومن دعا إلى ضلالة فعليه من الإثم مثل آثام من اتبعه لاينقص ذ لك من آثامهم شيئا. (رواه ابن ماجه عن أبي هريرة رقم الحديث ٢٠٦)

หมายความว่า "บุคคลใดเชิญชวนสู่สัจธรรมเขาผู้นั้นจะได้รับผลบุญเทียบเท่าผลบุญของบุคคลที่ปฏิบัติตามสิ่งนั้นโดยไม่มีการขาดตกบกพร่องเลยแม้แต่น้อย และบุคคลใดเชิญชวนสู่การหลงผิดเขาจะได้รับบาปเทียบเท่าบาปของผู้ปฏิบัติตามสิ่งนั้นโดยไม่มีการขาดตกบกพร่องเลยแม้แต่น้อย"

(รายงานโดยอิบนุมาญะฮฺ หมายเลขหะดีษ 206)

และท่านกล่าวอีกว่า

طلب العلم فريضة على كل مسلم. (رواه ابن ماجه عن أنس رقم الحديث ٢٢٤)

หมายความว่า "การศึกษาหาความรู้เป็นหน้าที่ของมุสลิม"

(รายงานโดยอิบนุมาญะฮฺ หมายเลขหะดีษ 224)

และมีอีกหะดีษหนึ่งท่านนบีได้กล่าวถึงผลบุญที่เท่าเทียมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนว่า

العالم والمتعلم شريكان في الأجر. (رواه ابن ماجه عن أنس رقم الحديث٢٢٨)

หมายความว่า "ผู้รู้ (ผู้สอน) และผู้เรียนมีส่วนร่วมกันในผลบุญ"

(รายงานโดยอิบนุมาญะฮฺ หมายเลขหะดีษ 228)

และมีหะดีษที่ท่านนบีได้กล่าวเกี่ยวกับคนดีตามที่อัลลอฮฺทรงประสงค์ว่า

من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين. (رواه البخاري رقم الحديث ٧١)

หมายความว่า "บุคคลใดที่พระองค์อัลลอฮฺทรงประสงค์ให้เขาได้รับความดีพระองค์จะทรงทำให้บุคคลนั้นเข้าใจ (เรื่องราว) ศาสนา"

(รายงานโดยอัลบุคอรีย์ หมายเลขหะดีษ 71)

การจัดตั้งปอเนาะตามทัศนะของบรรดาโต๊ะครู คือ เป็นการเผยแผ่ศาสนาที่ถูกต้องตามแบบฉบับของท่านนบีศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม เพราะสภาพทั่วไปของการเผยแผ่ศาสนาของท่านนบี คือ การใช้มัสยิดเป็นจุดศูนย์กลางเปรียบเสมือนโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยในปัจจุบันเช่นเดียวกับระบบการเรียนการสอนในปอเนาะซึ่งมีสุเหร่าหรือมัสยิดอยู่ในบริเวณนั้นและมีโต๊ะครูมุ่ง

สอนเพื่อถ่ายทอดความรู้โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใดๆ จากนักเรียนและมีนักเรียนเป็นผู้รับมรดกที่เป็นสมบัติทางปัญญาเพื่อถ่ายทอดให้แก่รุ่นต่อๆ ไป เปรียบเสมือนบรรดาเศาะหาบะฮฺที่ติดตามกิจวัตรประจำวันและวจนะของท่านนบีอยู่ตลอดเวลา ต่อมาก็ได้ถ่ายทอดให้แก่ตาบิอีน[68] และตาบิอีอัลตาบิอีน[69]

ในอีกแง่หนึ่งการเปิดปอเนาะเป็นการเปิดหมู่บ้านไปในตัว จะเห็นว่าปอเนาะทุกปอเนาะมีหลายครอบครัวมาตั้งหลักแหล่งโดยการปลูกบ้านใกล้ๆ ปอเนาะและจะมีกระท่อมนอกสำหรับนักเรียนไสดและกระท่อมในสำหรับนักเรียนที่มีครอบครัวแล้วที่มีความต้องการจะเรียนกับโต๊ะครู จึงทำให้เกิดชุมชนเล็กบริเวณบ้านของโต๊ะครู สำหรับปอเนาะบาบอเยะห์เป็นปอเนาะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วะกัฟซึ่งเป็นแหล่งสาธารณะที่มุสลิมทุกคนสามารถมาพึ่งพาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้โดยไม่มีการเรียกเก็บเงินเป็นเหตุให้คนที่สมัครใจมาอาศัยอยู่ได้อย่างสะดวก

ท่านได้เลือกเปิดปอเนาะที่ตำบลตุยงในพื้นที่ที่ท่านได้ซื้อมาจากเงินที่ได้รับบริจาคจากชาวบ้านบริเวณนั้นโดยท่านปฏิเสธคำขอร้องของชาวบ้านหมู่บ้าน เฆาะบาตอ อำเภอยะรัง ที่ขอให้ท่านเปิดปอเนาะที่นั้นและสัญญาจะมอบสวนผลไม้ประมาณ 10 ไร่ และถ้าหากท่านไปอยู่ที่นั้นแล้วชาวบ้านอีกหลายคนสัญญาจะให้ที่ดินเพิ่มอีก 30 ไร่ รวมทั้งเศรษฐีเก้าคนสัญญาจะให้ความช่วยเหลือท่านตลอด

ด้วยความรู้ที่ไม่สามารถเทียบกับทรัพย์สินเงินทองและมารยาทดีที่ชาวบ้านตุยงสามารถมองเห็นผ่านพฤติกรรมของท่านบาบอเยะห์ ชาวบ้านจึงพยายามหว่านล้อมท่านเพื่อให้ปักหลักก่อตั้งปอเนาะที่ตุยงโดยการนำของเชคดาวูด ท่านจึงเรียกชาวบ้านมาประชุมหาสถานที่ที่เหมาะสมให้แก่บาบอเยะห์ สุดท้ายเชคดาวูดประสบความสำเร็จด้วยการที่ท่านสัญญาที่จะหาเงินจำนวนหนึ่งมาซื้อที่ดินแปลงหนึ่งให้แก่บาบอเยะห์ หลังจากที่บาบอเยะห์เปิดปอเนาะแล้วชาวบ้านก็ให้ความร่วมมืออย่างดีโดยให้ความช่วยเหลือทั้งกายและทรัพย์สิน

ด้วยความช่วยเหลือจากชาวบ้านกับความร่วมมือของผู้ปกครองนักเรียนที่ส่งลูกหลานให้ได้รับการศึกษาที่ปอเนาะบาบอเยะห์จากถิ่นต่างๆ ของจังหวัดชายแดนภาคใต้และเนื่องจากท่านมีชื่อเสียงตั้งแต่สมัยสอนหนังสือ ณ นครมักกะฮฺแทนตำแหน่งเชคอับดุลกอเดร์ อัลมันดีลีย์ประมาณ 9 ปี ซึ่งมีลูกศิษย์ทั้งที่เป็นชาวปัตตานี มาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า และชาวกัมพูชา มากมายทำให้จำนวนลูกศิษย์บาบอเยะห์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในการนี้ นายต่วนดิง ต่วนเด็ง (สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2546) เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า สาเหตุที่ทำให้จำนวนลูกศิษย์บาบอเยะห์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นเพราะบรรดาญาติพี่น้องที่เรียนกับบาบอเยะห์ ณ นคร มักกะฮฺส่งหนังสือกลับมายังปัตตานีให้ญาติทางบ้าน

---

[68] ตาบิอีนคือ ผู้ที่ร่วมสมัยกับเศาะหาบะฮฺ ได้เข้ารับศาสนาอิสลามและเสียชีวิตในสภาพเป็นมุสลิม

[69] ตาบิอี อัลตาบิอีนคือ ผู้ที่ร่วมสมัยกับตาบิอีน ได้เข้ารับศาสนาอิสลามและเสียชีวิตในสภาพเป็นมุสลิม

ส่งลูกหลานเรียนหนังสือที่ปอเนาะบาบอเยะห์เนื่องจากพวกเขารู้ถึงความสามารถและความสิริมงคลของท่านบาบอเยะห์ ด่วนดิงเล่าต่อไปอีกว่า ขณะที่เขาเรียนต่อที่ปอเนาะบาบอเยะห์ ลูกศิษย์ของบาบอเยะห์ มีประมาณ 400 คน หลังจากเปิดได้ประมาณ 3 ปีทั้งๆ ที่ปีแรกมีนักเรียนเพียง 30 คนเท่านั้น สำหรับลูกศิษย์รุ่นแรกนี้ส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์ที่มีพื้นฐานทางการศึกษามาบ้างแล้วโดยได้รับการศึกษาจากปอเนาะต่างๆ เช่น ปอเนาะบาบอเซะ แบรอ ปอเนาะเกอรุมิน ปอเนาะตาขุ และปอเนาะบือแนราเมาะฮฺ เป็นต้น

บทบาทด้านการเรียนการสอนและการปกครองลูกศิษย์

ด้านการเรียนการสอนท่านบาบอเยะห์ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดยอุทิศตนทั้งกายและใจตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงอายุ 45 ปีรวมเป็นเวลา 35 ปี ท่ามกลางความยากลำบากจนประสบความสำเร็จและได้รับวุฒิบัติจากบรรดาคณาจารย์และได้รับการยกย่องจากเพื่อนฝูงตลอดจนได้รับการรับรองและการศรัทธาจากสังคมมุสลิมปัตตานีอย่างถ้วนหน้า

สำหรับวิธีการสอนของบาบอเยะห์ที่ได้ปฏิบัติในปอเนาะนั้นท่านได้รับอิทธิพลและเลียนแบบจากบรรดาคณาจารย์ที่ท่านเคยเรียนมาโดยเฉพาะโต๊ะครูหะยีอับดุลเลาะ บิน หะยีวันมูหัมหมัดซอและหฺ แห่งปอเนาะบือแนมูเจ เพราะเป็นการศึกษาระดับพื้นฐานที่ปูทางอันมั่นคงให้แก่ท่านบาบอเยะห์ วิธีการเรียนขณะนั้นมีสามประเภทคือ เรียนกับโต๊ะครู เรียนพิเศษกับปะจูมะ และการเรียนเป็นกลุ่ม อีกวิธีหนึ่งโต๊ะครูจะบังคับให้ลูกศิษย์ทุกคนท่องจำมะตัน (ตัวบทของวิชาต่างๆ) เช่น มะตัน อัจรูมียะฮฺ ของเชค อัลสอนฮาจ เกี่ยวกับวิชาไวยากรณ์ภาษาอาหรับ มะตันอัลบินาอฺ วัลอะสาส ของมะลาอับดุลเลาะ อัลดังกอซีย์ เกี่ยวกับวิชาการผันคำในภาษาอาหรับ และมะตันอัลฟียะฮฺ ของมูหัมหมัด บิน อับดุลเลาะ เกี่ยวกับวิชาไวยากรณ์ภาษาอาหรับ เป็นต้น

ก่อนเริ่มการเรียนการสอนลูกศิษย์ต้องท่องมะตันต่อหน้าโต๊ะครู วิธีการนี้บาบอเยะห์ได้ปฏิบัติในช่วงแรกของการเปิดปอเนาะจึงทำให้ลูกศิษย์รุ่นแรกประสบความสำเร็จเกือบทุกคน สามารถกล่าวได้ว่า บรรดาลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงส่วนมากเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกและรุ่นที่สอง ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนเหล่านั้นได้รับการศึกษาจากสถาบันอื่นมาแล้วและประกอบด้วยขณะนั้นนักเรียนมีจำนวนไม่มากนักบาบอเยะห์จึงได้ให้การดูแลอย่างทั่วถึง

จากการสัมภาษณ์พบว่า วิธีการสอนของท่านบาบอเยะห์เป็นวิธีการที่ดีลูกศิษย์สามารถเลียนแบบได้ เพราะท่านสอนไม่เร็วนัก อธิบายด้วยภาษาที่สามารถเข้าใจง่าย สามารถนำวิชาต่างๆ เข้ามาอธิบายในรายวิชาที่ท่านกำลังสอนอย่างสมบูรณ์ ใช้ภาษาธรรมดา อธิบายด้วยภาษามลายูปะปน

ระหว่างภาษามลายูกลางและภาษาอาหรับ ผู้วิจัยพบว่า วิธีการสอนของท่านมีความแตกต่างจากโต๊ะครูอื่นตรงที่ว่า ท่านเริ่มสอนด้วยการอ่านดุฎบะฮฺ[70] พร้อมกับลูกศิษย์ ดุฎบะฮฺดังกล่าวกลายเป็นอาเดะฮฺ (ประเพณี) ของปอเนาะบาบอเยะห์ซึ่งบรรดาลูกศิษย์ได้ปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน ดุฎบะฮฺที่ท่านอ่านดังที่ผู้วิจัยได้รับจาก นายมะสักรี แมะเตะ (สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2546) มีดังนี้

الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين وعلى آله وصحبه أجمعين. سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إنك أنت العليم الحكيم. اللهم افتح علينا أبواب فضلك وانشر علينا خزائن رحمتك (٣ مرات) وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم. والحمد لله رب العالمين.

หลังจากหมดคาบสุดท้ายของทุกครั้ง ท่านจะอ่านดุอาอฺคนเดียวพร้อมยกมือและลูกศิษย์ทุกคนก็ยกมือไปด้วย ดุอาอฺที่ท่านอ่านมีดังนี้

اللهم أخرجنا من ظلمات الوهم وأكرمنا بنور العلم وافتح علينا أبواب فضلك وانشر علينا خزائن رحمتك يا أرحم الراحمين. والحمد لله رب العالمين.

จากการศึกษาวิชาต่างๆที่ท่านบาบอเยะห์ได้ศึกษาเล่าเรียนมาพบว่าบาบอเยะห์ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทั้งหมดให้แก่นักศึกษา ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 รวมทั้งยังได้สอนหนังสือที่ท่านมิได้เรียนมาด้วย เพราะหนังสือเหล่านั้นเป็นหนังสือเพิ่งแต่งขึ้นโดยอุลามาอฺร่วมสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งของท่านเชค อับดุลกอเดร์ อัลมันดิลีย์ แต่ท่านได้รับอิญาซะฮฺให้ทำการสอนหนังสือดังกล่าว ตัวอย่างเช่นหนังสือ ฮิดายะฮฺ อัลซิบยาน หนังสือเปอนะวะรฺ บะกี ฮะตี หนังสือเปอริสัย บะกี มุกัลลัฟ เป็นต้น นอกจากนั้นท่านยังสอนหนังสือที่ท่านแปลและแต่งด้วยตนเองอีกด้วย

ด้านการปกครองดูแลลูกศิษย์ บาบอเยะห์ได้ใช้วิธีการที่ได้รับจากบรรดาโต๊ะครูของท่านสมัยศึกษาเล่าเรียนที่ปอเนาะบือแนจูเจซึ่งโต๊ะครูจะใช้วิธีการให้คำตักเตือนและการสั่งเสีย (วะศิยะฮฺ) วิธีการนี้ท่านบาบอเยะห์เป็นคนเคร่งครัดในการปฏิบัติตามคำเตือนและคำสั่งเสียของโต๊ะครูจึงได้รับอิทธิพลในการปกครองลูกศิษย์เมื่อท่านเปิดปอเนาะเอง ตามหลักศาสนาการตักเตือนซึ่งกันและกันนั้นเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่มุสลิมต้องปฏิบัติตามดังคำรัสของอัลลอฮฺอายะฮฺหนึ่งว่า

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِيْنَ (الذاريات : ٥٥)

---

[70] การกล่าวสุนทรพจน์ ทำเพื่อเป็นศิริมงคลก่อนเริ่มสอนหนังสือทุกครั้ง

หมายความว่า "และจงตักเตือนเถิดเพราะแท้จริงการตักเตือนนั้นจะให้ประโยชน์แก่บรรดาผู้ศรัทธา"

(อัซซาริยาต : 55)

เมื่อเปิดปอเนาะก็มีนักเรียนเข้ามาเพื่อการศึกษาจึงมีหน้าที่อีกหน้าที่หนึ่งที่เจ้าของปอเนาะต้องเอาใจใส่ดูแลคือการปกครองลูกศิษย์ให้อยู่ในขอบเขตอันพึงประสงค์เพราะมุสลิมทุกคนมีหน้าที่ปกครองดูแลผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของตนหรือต้องดูแลตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบดังหะดีษบทหนึ่งที่ว่า

ألا كلكم راع وكلكم مسئول عن رعيته فالأمير الذي على الناس راع وهومسئول عن رعيته، والرجل راع على أهل بيته وهو مسئول عنهم، والمرأة راعية على بيت بعلها وولده وهي مسئولة عنهم، والعبد راع على مال سيده وهو مسئول عنه، ألا فكلكم راع وكلكم مسئول عن رعيته. (رواه البخاري رقم الحديث ٢٣٦٨، ومسلم رقم الحديث ٤٧٢٨، والترمذي رقم الحديث ١٨٠٢، وأحمد رقم الحديث ٤٢٦٦، ٤٩٢٠)

หมายความว่า "พึงรู้เถิดว่า ทุกคนเป็นผู้ปกครอง (ผู้นำ) และท่านทั้งหลายต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแล ดังนั้นผู้นำเป็นผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลประชาชน สามีเป็นผู้นำครอบครัวมีหน้าที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวของเขา ภรรยาเป็นผู้รับผิดชอบต่อบ้านสามีและลูกซึ่งนางมีหน้าที่ดูแลพวกเขาทั้งหลาย และทาสเป็นผู้รับผิดชอบต่อทรัพย์สมบัติของเจ้านายมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ พึงรู้เถิดว่าทุกคนเป็นผู้ปกครอง และทุกคนต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแล"

(รายงานโดยบุคอรีย์ หมายเลขหะดีษ 2368 มุสลิม หมายเลขหะดีษ 4828 ตะรุมีซีย์ หมายเลขหะดีษ 1802 และอะหฺมัด หมายเลขหะดีษ 4266, 4920)

จากหะดีษบทนี้เข้าใจว่าตำแหน่งโต๊ะครูในปอเนาะนั้นเป็นผู้นำสูงสุดมีหน้าที่ดูแลทั้งครอบครัวและลูกศิษย์จึงมีนโยบายต่างๆในการปกครองทั้งที่เป็นลายลักอักษรและเป็นคำแนะนำ

บทบาทด้านการตะวะอุและการชี้นำสังคม

เนื่องจากสถาบันโต๊ะครูในสังคมปัตตานีเป็นสถาบันอันสูงส่งและมีเกียรติยิ่งโต๊ะครูจึงเป็นผู้ที่ชาวบ้านยกย่องนับถือว่าเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและผู้มีความรู้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตลอดจนได้รับความไว้วางใจจากศรัทธาชนในการแผยแผ่ศาสนาและให้คำชี้ขาดต่อเหตุการณ์ที่เกิด

ขึ้น การตะวะฮฺ (การตักเตือน) ที่ทำโดยโต๊ะครูเป็นการปฏิบัติภารกิจทางศาสนาอย่างหนึ่งเพราะการตะวะฮฺเป็นหน้าที่ทางศาสนาที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามดังอายะฮฺบทหนึ่งที่อัลลอฮฺทรงใช้ให้มุสลิมทำการตะวะฮฺในหนทางของอัลลอฮฺว่า

ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ (النحل : ١٢٥)

หมายความว่า "จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสูเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า"

(อันนะหฺลฺ : 125)

ท่านรอซูลศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวาซัลลัมได้ทรงใช้มุสลิมทุกคนโดยเฉพาะผู้รู้ให้ทำการตักเตือนซึ่งกันและกันเพื่ออัลลอฮฺ กิตาบ (อัลกุรฺอาน) รอซูล ผู้นำมุสลิม และมุสลิมทั่วไปดังหะดีษบทหนึ่งจากตะมีม อัลดารีย์ว่า

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " إن الدين النصيحة، إن الدين النصيحة، إن الدين النصيحة. قالوا: لمن، يارسول الله؟ قال: لله ولكتابه ورسوله وأئمة المؤمنين وعامتهم".
(رواه الترمذي رقم الحديث ٢٠٠٧، وأبوداود رقم الحديث ٤٢٩٣، والنسائي رقم الحديث ٤١٢٦ وغيرهم)

หมายความว่า "ท่านรอซูลศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวาซัลลัมกล่าวว่า แท้จริงศาสนานั้นคือการตักเตือน แท้จริงศาสนานั้นคือการตักเตือน แท้จริงศาสนานั้นคือการตักเตือน บรรดาเศาะหะบะฮฺกล่าวว่า เพื่อใคร โอ้ ท่านรอซูลอุลเลาะฮฺ? ท่านกล่าวว่า เพื่ออัลลอฮฺ กิตาบ (อัลกุรฺอาน) รอซูล ผู้นำมุสลิม และมุสลิมทั่วไป"

(รายงานโดยตัลตะรฺมิซี หมายเลขหะดีษ 2007 อะบู ดาวูด หมายเลขหะดีษ 4293 อันนะสาอีย์ หมายเลขหะดีษ 4126 และอื่นๆ)

ในขณะเดียวกันสามัญชนที่ไม่มีความรอบรู้ในด้านศาสนาอัลลอฮฺทรงใช้ให้ถามผู้รู้เพื่อความถูกต้องดังคำรัสของลัลอฮฺที่ว่า

فَسْئَلُوْا أَهْلَ الذِكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لاَتَعْلَمُوْنَ (النحل : ٤٣)

หมายความว่า "ดังนั้นพวกเจ้าจงถามผู้รู้หากพวกเจ้าไม่รู้"

(อันนะหฺลฺ : 43)

บาบอยะห์ได้เปิดสอนให้แก่ชาวบ้านใกล้เคียงทุกเช้าวันอังคารและเช้าวันศุกร์ตั้งแต่เวลา

09.00 น. ถึง 11.00 น. ในขณะเดียวกันบาบอเยะห์ไม่ชอบทำการบรรยายธรรมในที่ต่างๆ ตามคำขอของชาวบ้านและปฏิเสธการเรียกเชิญไปบรรยายเรื่องดิลาเฟียะฮฺเว้นแต่ครั้งเดียวเท่านั้น คือ บรรยายเรื่องดิลาฟียะฮฺว่าด้วยการทำงานเลี้ยงให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งอับดุลเลาะ บือแนกือบง[71]ได้ฟัตวาว่าการทำงานเลี้ยงเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วจะไม่มีประโยชน์เพราะบรรดาผู้ล่วงลับไปแล้วไม่สามารถรับผลบุญได้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 นอกจากนั้นท่านก็ยังไม่ส่งเสริมให้ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงทำการสอนศาสนาตามหมู่บ้านต่างๆ ดังที่โต๊ะครูอื่นๆ ปฏิบัติกัน เช่นโต๊ะครูอับดุลกอเดร์ วาเงาะ[72] ซึ่งท่านจะส่งลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงไปสอนตามมัสยิดต่างๆ ตามคำเรียกร้องของชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะท่านมีความเห็นส่วนตัวว่า ถ้าใครมีปัญหาหรืออยากเรียนศาสนาควรมาเรียนที่ปอเนาะเพราะปอเนาะเป็นแหล่งแห่งความรู้ มีการเรียนการสอนอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องออกไปสอนตามมัสยิดในหมู่บ้านต่างๆ สำหรับลูกศิษย์ที่มีความรู้ท่านให้กลับไปสอนชาวบ้านตามความรู้ที่เขาได้เรียนมา

ส่วนหนึ่งของวิธีการตะวะฮฺของท่านบาบอเยะห์คือ การเลือกลูกศิษย์ที่มีความรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้เป็นลูกเขย วิธีการนี้ทำให้ชาวบ้านบริเวณบ้านเดิมของลูกเขยโต๊ะครูเกิดความไว้วางใจในการสอนของโต๊ะครูนั้นๆ จึงส่งลูกหลานมาเรียนที่ปอเนาะเพราะหวังอยากให้ลูกหลานของตนเป็นผู้ดีมีความรู้ดังลูกเขยของโต๊ะครูและมีคนบ้านเดียวกันเป็นคนใกล้ชิดกับโต๊ะครูที่สามารถดูแลฝึกอบรมได้ ประเพณีการเลือกลูกศิษย์โปรดเป็นลูกเขยในปอเนาะบาบอเยะห์กำลังปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน

เรื่องการเลือกลูกศิษย์ให้เป็นลูกเขยนั้นเป็นประเพณีที่ถูกปฏิบัติอย่างแพร่หลายในปอเนาะต่างๆ ในภาคใต้ซึ่งเป็นการวางแผนโครงการระยะยาวของโต๊ะครู คือหวังให้ลูกเขยเหล่านั้นเป็นโต๊ะครูยามท่านเสียชีวิตเนื่องจากบรรดาลูกของโต๊ะครูเองไม่สามารถถ่ายทอดเจตนารมณ์ของพ่อเป็นส่วนใหญ่ เพราะบรรดาลูกได้เล่าเรียนกับพ่อไม่เท่าไรนักหรือดาจไม่ใส่ใจในการเรียน ฉะนั้นโต๊ะครูจึงจำเป็นต้องเลือกลูกศิษย์เอกแทน ด้วยวิธีนี้ จะเห็นว่าโต๊ะครูที่มีบุตรหญิงหลายคนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันปอเนาะของตนได้ บรรดาลูกเขยก็จะทำหน้าที่แทนหลังจากโต๊ะครู

---

[71] อับดุลเลาะ บือแนกือบง มีชื่อเต็มว่า หะยีอับดุลเลาะ บิน หะยีมูหัมหมัดซอและหฺ บินวันอับดุลกอเดร์ กำเนิดที่บือแนกือบงในคืนวันพฤหัสบดีปีฮิจเราะฮฺ 1331 (พ.ศ.2455) และเสียชีวิตเมื่อบ่ายวันศุกร์ ที่ 26 เชาวาล ปีฮิจเราะฮฺ 1411 ตรงกับวันที่ 10 พฤษภาคม 2534

[72] อับดุลกอเดร์ บินหะยีวาเงาะ กำเนิดที่หมู่ท้านสะกำ เป็นโต๊ะครูของปอเนาะ อัลมะอฺฮัด อัลอิสลามีย์ บ้านสะกำ เป็นเวลา 35 ปี คือเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499-2534 ท่านมีชื่อเสียงในด้านวิชาแอกภาพ (เตาฮีด) แบบแคะลัฟคนหนึ่งซึ่งได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับวิชาดังกล่าวมากกว่า 10 เล่ม (ดู Ahmad Fathi, 2001 : 320-322) และท่านสามารถผลิตลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงหลายคนเช่น บาบอแอ สือปาแย บาบอลี (ลูกเขย) เป็นต้น ท่านเสียชีวิตเมื่อปี ฅ.ศ. 1991 หรือ พ.ศ. 2534

เสียชีวิต ขณะเดียวกันปอเนาะบางแห่งจำต้องปิดการเรียนการสอนหลังจากโต๊ะครูเสียชีวิตเนื่องจากไม่มีผู้ทำหน้าที่แทน

ท่านบาบอเยะห์มีนโยบายแตกต่างจากโต๊ะครูอื่นในเรื่องนี้กล่าวคือ ท่านจะให้บุตรหญิงรีบแต่งงานกับลูกศิษย์โปรด เรียนไม่ค่อยสูงทั้งนี้เพราะท่านเน้นลูกเขยมากกว่า บาบอเยะห์จะสร้างบ้านในบริเวณปอเนาะให้แก่บุตรสาวของท่านเมื่อมีครอบครัวเช่นเดียวกับลูกศิษย์ที่มีความสามารถช่วยสอนอีกด้วย นอกจากนั้นบรรดาลูกเขยที่ท่านเลือกนั้นเป็นคนในภูมิภาคต่างๆ ทั้งที่เป็นคนพูดภาษามลายูและพูดภาษาไทยเช่น บาบอเยาะห์เองซึ่งท่านเป็นคนนาทวีเป็นเขตที่นิยมพูดภาษาไทยมากกว่าภาษามลายู ด้วยเหตุนี้ลูกศิษย์ที่มาจากสถานที่ที่พูดภาษามลายูได้รับความอบอุ่นเช่นเดียวกับลูกศิษย์ที่พูดภาษาไทย เพราะพวกเขาสามารถเรียนและทำการติดต่อสื่อสารได้สะดวก

ในการชี้นำสังคมบาบอเยะห์ได้ใช้สองวิธีหลัก คือ การเขียนหนังสืออธิบายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมปัตตานี และการสละเวลาให้แก่ชาวบ้านในวันหยุด (วันศุกร์และวันเสาร์) ของแต่ละสัปดาห์จึงมีชาวบ้านมาปรึกษาและถามคำถามต่างๆ ที่ไม่สามารถแก้ไขด้วยตนเองหรือผู้นำทางศาสนา ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเคารพและไว้วางใจต่อสถาบันปอเนาะที่มีโต๊ะครูเป็นผู้นำ นอกจากนี้ท่านยังมีส่วนในการแก้ไขปัญหาสังคมโดยมีการประชุมที่นำโดยสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี